

สถานะประเทศไทยบนเส้นทางการก้าวข้าม Middle Income Trap

โดย นางขวัญใจ เตชเสนสกุล

ผู้อำนวยการอาวุโสฝ่ายวิจัยธุรกิจ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (EXIM BANK)

ในอดีตประเทศไทยเคยถูกคาดหมายว่าจะเป็นเสือตัวที่ 5 ของเอเชีย ตามหลังฮ่องกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และไต้หวัน ในการก้าวขึ้นสู่ประเทศรายได้สูง (รายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงกว่า 12,735 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี) แต่ด้วยปัจจัยรุมเร้านานัปการและอุปสรรคต่างๆ อาทิ ผลกระทบการผลิตไม่สอดคล้องตามค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีการผลิต การพึ่งพาสินค้าเกษตรขั้นต้นที่ราคาผันผวนตามตลาดโลก ทำให้ไทยยังไม่สามารถก้าวสู่ประเทศรายได้สูงเหมือนติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงเร่งผลักดันและตั้งเป้าหมายให้ไทยก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้สูงภายในปี 2569-2574

หากพิจารณาประสบการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศรายได้สูง พบว่าหัวใจของการพัฒนาประเทศให้สามารถก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง คือ การยกระดับภาคการผลิตไปสู่การผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ซึ่งต้องการปัจจัยสนับสนุน อาทิ การลงทุนใน R&D การยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาตลาดการเงินให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น เพื่อให้เห็นสถานะในปัจจุบันของไทยบนเส้นทางการก้าวข้าม Middle Income Trap ผู้เขียนจึงลองเปรียบเทียบตัวชี้วัดของไทยในปัจจุบันกับตัวชี้วัดของประเทศรายได้สูงอื่นๆ ในเอเชีย โดยใช้ข้อมูลในปีแรกที่ประเทศเหล่านั้นก้าวสู่การเป็นประเทศรายได้สูงได้สำเร็จ รวมทั้งเทียบกับมาเลเซียที่วางเป้าหมายในการหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางภายในปี 2563 พบว่าการลงทุนใน R&D เป็นจุดอ่อนสำคัญของไทย โดยปัจจุบันมีสัดส่วนเพียง 0.3% ของ GDP ต่ำกว่าประเทศรายได้สูง และมาเลเซียที่มีสัดส่วนดังกล่าวเกินกว่า 1% ขณะที่การส่งออกสินค้า High-tech ของไทยมีสัดส่วน 20% ของ GDP ยังต่ำกว่าประเทศรายได้สูงและมาเลเซีย

ตัวชี้วัด	ประเทศรายได้สูง			ประเทศรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง	
	เกาหลีใต้ (2546)	สิงคโปร์ (2534)	ญี่ปุ่น (2529)	มาเลเซีย (2557)	ไทย (2557)
ค่าใช้จ่ายด้าน R&D (% ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ)	2.4	1.0	2.5	1.1	0.3
สัดส่วนการส่งออกสินค้า High-Tech ต่อการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม (%)	32	41	23.8	44	20
คะแนนด้านโครงสร้างพื้นฐาน*	5.63	6.39	5.8	5.51	4.62
คะแนนด้านการศึกษาและการฝึกอบรม*	5.51	5.56	5.08	4.97	4.57
คะแนนด้านพัฒนาการของตลาดการเงิน*	4.85	5.94	4.75	5.16	4.38

ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ อาทิ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และตลาดการเงิน พบว่าคะแนนของไทยในปัจจุบันยังต่ำกว่าคะแนนของประเทศรายได้สูงอยู่พอสมควร ขณะที่สถานะของมาเลเซียอยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศรายได้สูงแล้ว

หมายเหตุ : * จากคะแนนการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันโดย World Economic Forum ประเทศรายได้สูงใช้ข้อมูลปี 2549 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการจัดทำข้อมูลครบทุกตัวชี้วัด

ที่มา : รวบรวมจาก World Bank, World Economic Forum

แม้ว่าหลายปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าไทยยังต้องเร่งพัฒนาปัจจัยสนับสนุนอีกหลายประการ เพื่อเข้าสู่เส้นชัยแห่งการเป็นประเทศรายได้สูง แต่จากนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจในปัจจุบัน รวมถึงการเร่งดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ มาตรการส่งเสริม 10 อุตสาหกรรมเป้าหมาย ที่ไม่เพียงต่ออุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพ แต่ยังมีมุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่จะช่วยยกระดับภาคการผลิตของไทยไปสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง การสนับสนุนการลงทุนใน R&D และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะช่วยให้ไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลางไปได้ อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เวลา ดังนั้นความต่อเนื่องของนโยบายจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประเด็นดังกล่าวถือเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ